

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Բ.

Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՍԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱ- ԿՈՒԹԻՒՆԸ.

Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՍԻ քրիստոնեայ ազգաց համար կրօնի նուիրական տեղն է. քրիստոնեական աստուածային կրօնի սկիզբն ու կեդրոնն է. բայց այսօր քրիստոնէից համար կրկին նշանակութիւն ունի. — Սրբա-
հան և Աշխարհ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ. — Սլացն զի այնտեղ ծնաւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս աշխարհի Փրկիչը. այնտեղ կատարեց հազարաւոր տարիներ յառաջ յայտնած իւր աստուածային Տնօրէնութիւնները. „Այնտեղ երևեցաւ բոլոր մարդիկը փրկող Աստուծոյ Շնորհքը, որով բովանդակ աշխարհ այն տեղէն սովրեցաւ կատարեալ մարդ լինելու համար թողուլ ամբարշտու, թիւնն ու աշխարհական ցանկութիւնները, որք զմարդ անասուն և գազան կը դարձնեն: Այն տեղէն ծագեցաւ աստուածային գիտութեան լոյսը, որով միայն կրցաւ սովորիլ մարդ իւր անձին հետ զգաստութեամբ վարուիլ, իւր ընկերին հետ արդարութեամբ ապրիլ և զԱստուած հոգւով և ճշմարտութեամբ պաշտել: Այն տեղէն, Ս. Երուսաղէ-

մէն պարզեցաւ ճշմարիտ ազատութեան, եղբայրութեան և հաւասարութեան դրօշակը, որով միայն կրնան մարդիկ մի գերդաստան կազմել և երջանիկ խաղաղութիւնը վայելել: Այս մեծ գիտութիւնը, այս փրկարար Շնորհքը ձրի չը տրուեցաւ մարդուն, այլ Յիսուսի Վրիստոսի անպարտական մահաւմբը, որոյ սուրբ և անարատ արիւնը այն տեղ, Ս. Լորուսաղէմի մէջ՝ սիրոյ սեղանին վերայ թափւելով՝ մեր կրկին կենաց երջանկութեան պատճառ, մանաւանդ մեր հոգւոյ փրկութեան հաստատ երաշխաւորութիւնն եղաւ, որ եթէ մեք այդ փրկարար շնորհաց յարգը ճանչնալով, այդ լուսաւոր գիտութեան օրէնքին հնազանդելով գործ դնեմք, եթէ զգաստութիւն ու չափաւորութիւն պահեմք՝ մեր կրից ու կամահաճութեանց մէջ, եթէ մեր ընկերին, — մեզ նման մարդկան հետ արդարութեամբ, ճշմարտութեամբ, սիրով ու սրբութեամբ կենցաղավարեմք, եթէ մեր արարիչ Աստուածը անկեղծ զգացմամբ, հոգւով և մեր բոլոր զօրութիւններովը պաշտեմք՝ նորա կենդանարար խօսքերուն կատարեալ հնազանդութեամբ, այն ատեն մեր ներկայ և ապագայ երջանկութիւնը, մեր փրկութիւնն ու կեանքը ապահովուած է Աստուածային խոստմամբ. և կընքւած մեր Տիրոջ արեան ուխտովը, որոյ հանդիսարանն եղած է Լորուսաղէմ, սկսած է Լորուսաղէմէն,

ընդ ամենայն աշխարհ տարածուած է Նրուսաղէմէն. և դարձեալ Նրուսաղէմէն „կ'սպասեմք այն երջանիկ յուսոյն, մեծին Աստուծոյ և մեր Փրկիչ Հիսուսի Վրիստոսի փառաց յայտնուելուն, որ զմեզ ամեն անօրէնութիւններէ փրկելու համար իւր անձր տուաւ, որպէս զի զմեզ սրբելով բարի գործերու նախանձաւոր ժողովուրդ որոշէ իրենն“ :

Ահա այսքան գերազանց շնորհքներ ընդունած եմք Ս. Նրուսաղէմէն, կընդունիմք և հաւատք ունիմք Վրիստոսի անստելի խօսքին վերայ, որ տալաւ ինն պիտի ընդունիմք : Այս հոգեւոր, բարոյական և անփոխարինելի շնորհքը վայելող և նորա փրկարար արդիւնքը իւր հոգւոյն մէջ զգացող ճշմարիտ բրիստոնեայն՝ պատկառանօք և մեծ յարգութեամբ կը յիշէ Ս. Նրուսաղէմի անունը, և իւր հաւատքին ու սիրոյն ջերմութեան չափովը՝ ցանկութիւն կղզայ իւր կարողութեան համեմատ, նուիրաբերութիւն անել սուրբ Նրուսաղէմին թէ ուխտագնացութեամբ և թէ հեռիէն նուէրներ ղրկելով, ինչպէս կանէին ու կանեն 1800 տարիէ ի վեր ջերմեռանդ բարի բրիստոնեայք. որով միշտ Ս. Նրուսաղէմի հետ փոխադարձ յարաբերութեան մէջ կը գտնուէին :

Ճշմարիտ բրիստոնէին համար մեծ և սուրբ է Նրուսաղէմի նշանակութիւնը. բայց ես միայն

այսչափ կարող եմ նմանցնել տկար օրինակաւ մը, թէ ինչպէս հարազատ ու սիրելի զաւկի մը համար բարի ծնողաց մէկ ցանկալի յիշատակը, կամ մի երախտագէտ մարդու համար իւր կեանքն ազատող բարերարի նիւթական մէկ յիշատակը, կամ թէ զգայուն սրտի մը համար հայրենիքն ու հայրենի տունը ինչպէ՞ս թանկագին ու սիրելի են, այնպէս ալ Ս. Արուսաղէմը քաղցր ու խանդաղատելի է հաւատարիմ Վրիստոնէին հոգւոյն համար, զի այն տեղէն ընդունեց հոգեւոր կեանքն ու լոյսը, յետեւին ու զօրութիւնը. մեծ բան չէ ուրեմն եթէ նիւթականէն տարուէ տարի մի բան, մի օգնութիւն նուիրէ ի նշան շնորհակալութեան և երախտագիտութեան : (Հովհ. Ժ. Ե, 25—27).

Ս. Արուսաղէմի հետ ասանկ ուխտաւորութեամբ կամ նուիրատուութեամբ միշտ յարաբերութեան մէջ լինելուն բազմաթիւ օգուտներն՝ չէ կարելի այստեղ մանրամասնաբար թուել, յորոց մին ալ այս է. որ կը կապէ Վրիստոնեայն իւր կրօնի կեդրոնին հետ, այնտեղ կատարուած սիրազործութեանց զգալի յիշատակներով՝ հոգին կը կապուի և կրօնին հետ. արթուն և վառ կը պահէ քրիստոնէական սէրն ու հաւատը. քաջալերութիւն և մխիթարութիւն կը ներշնչէ հոգւոյն, կենաց յոյսը կը զօրացնէ՝ համբերութեամբ դիմանալ աշ-

խարհի ամեն պատահական փորձանաց և անյոյս, անհաւատ մոլեգնություններու պէս անժամանակ չը մարել կենաց լոյսը: Պէտք է համարձակ ասել, որ ասանկ հոգեշահ, բարոյական, գեղեցիկ նպատակներով էր, որ Սրբազան Առաքեալք իրենց քարոզած ու դարձի բերած տեղերը կը պատուիրէին ու կը յորդորէին ժողովուրդը, որ օգնեն Ս. Արուսաղէմի մէջ եղողներուն. և իրենք իսկ մեծ հոգատարութեամբ կը ժողովէին նոցա նուէրն ու ընծաները և անձամբ Ս. Արուսաղէմ կը տանէին: Արդացէք Պործոց ԺԱ գլուխ 27 համարէն 30-ը: Ի, 16. ԻՎ. 16—17. Հռովմ. ԺԱ, 25—27, 31. Ա. Կորն. ԺԱ. 1—4. Բ. Կորն. Բ. 10:

Այս համարները, մանաւանդ Բ. Կորն. Բ. 10 գլուխներն ամբողջ կարգալով՝ պարզ պիտի տեսնէք Ս. Առաքելոց ջանքն ու եռանդը, յորդորն ու խրատը Ս. Արուսաղէմ եղողներուն օգնելու մասին. պիտի տեսնէք թէ ի՞նչպէս եռանդով կը խրախուսեն հաւատացեալները, որ իրենց առաստաղներէն և զուարթ նուէրներէն մասնակցին նոցա պէտքերուն և լեցնեն նոցա կարօտութիւնը և պատճառ դառնան առաւել գոհութեան և զԱստուած փառարանելու:

Այն ատենէն մնաց՝ այս կարգադրութիւնը Ա. կեղեցւոյ մէջ. այն ատենէն սահմանուեցաւ նուիրակութիւնը, որ հաւատացելոց նուէրներն հաւա-

Քելով կը տանէր Ս. Լարուսաղէմ. այն ատենէն սահմանուեցաւ ամեն եկեղեցեաց մէջ գանձանակ շրջեցնել Ս. Լարուսաղէմի համար և անկորուստ այնտեղ հասցնել: Ամեն աստիճանի եկեղեցւոյ պաշտօնեայք ալ ժամանակին մեծ փոյթ ունէին՝ ամեն տեղ ժողովուրդն յորդորել և ժողովուրդն ալ պատրաստ էր այդ մասին չըխնայել. իբրև Աստուծոյ պաշտաման պարտք և հաւատոյ ու սիրոյ պտուղ՝ յօժարակամ կը նուիրէր. կը ջանային մանաւանդ մէկը մէկալէն գիրագանցել և առատանալ, և ոչ թէ ազահուլթեամբ ու խնայելով. ուրախ սրտով կուտային և ոչ թէ տրտունջով ու դժգոհութեամբ, զի նոքա լուսաւոր հաւատքով քաջ գիտէին Ս. Լարուսաղէմի արժանաւորութիւնը և գործնական արդիւնքով կը յայտնէին իրենց հաւատոյ և սիրոյ ջերմութեան չափը: Եթէ դուն ալ, ժողովուրդ շայոց, կը ճանչնաս ու կը պարծիս թէ քրիստոնեայ ես, ուրեմն ճանչնալով Ս. Լարուսաղէմի կրօնական այսչափ բարձր նշանակութիւնը, ջանք արած միշտ քու պարտաւորութիւնդ ալ կատարել, ինչպէս կատարեցին քո նախնիքդ:

Ս. Լարուսաղէմի կրօնական նշանակութեան մասին այսչափ բաւական համարելով, մի քիչ ալ տեսնեմք Ազգային նշանակութիւնը, որոյ մասին շատերը գաղափար անգամ չունին, ինչպէս տեսանք

այս անգամ մեր այս նուիրակութեան շրջանին մէջ :

ԼՁԳԱՅԻՆ. — Ս. Լորուսաղէմ Ազգային հայեացքով ալ մեծ նշանակութիւն ունի : Նախ. Ս. Լորուսաղէմի մէջ գտնուած Հայոց վանքերն և այլ հաստատութիւնք իբրև Ազգին դարաւոր ստացւածք և իբրև ազգային սեպհականութիւն, տարակոյս չը կայ որ զուտ ազգային է : Բ. — Երօնն ազգային լինելով, կրօնի վերաբերեալ ինչ և իցէ մի բան՝ դարձեալ ազգային է : Գ. — Բոլոր քրիստոնեայ ազգեր Ս. Լորուսաղէմի մէջ ղերենք կը ներկայացնեն որոշ ազգ-ըն-ն՝ միմեանց հանդէպ և միմեանց հետ. մեր ազգն ալ այնտեղ փառաւորապէս լոնած է այդ դիրքը և լաւ ևս յաջողած, որով և կատարելապէս ազգային պաշտօնական տեղի է, որ զազգն մի կեդրոնի մէջ բոլոր քաղաք կը ներկայացնէ իբրև հին ու գլխաւոր ազգ և նախկին քրիստոնեայ : Գ. — Իբրև ազգային հնութեան մի կենդանի յիշատակարան՝ դարձեալ ազգային է. որ պէտք է ամեն — Հայ — անուն կրողի սրտին վրայ անջնջելի մնայ և ամեն հայ բոլոր վերութեամբ տէր լինի, պաշտպանելով զայն ամեն վտանգի մէջ :

Բայց եթէ Ազգային ասելով ոմանք կիմանան միայն Ազգային պետական մի շինուած, կամ իշխանութեան ժամանակի պատմական յիշատակարան,

իրրև այդ ալ Ս. Արուստակէմ փառօք կրնայ պարծիլ. զի Ազգին քաղաքական իշխանութիւն ունեցած ժամանակէն և իւր սիրելի պետական անձանց ձեռք սկսած և շարունակած է :

Հայոց առաջին քրիստոնեայ թագաւոր Աբգարի Հեղինէ թագուհին Վրիստոսի 40 — 50 թուականներուն Ս. Արուստակէմ դալով՝ շատ մը ուրիշ շինութիւններու հետ շինեց նաև Օհբեթեան Ս. Յակովբ Առաքելոյ գլուխն ամփոփուած տեղին վրայ և Յակովբ Տեառնեղբայր անուանեալ Առաքելոյն զերեզմանին վերայ մատուռներ, որ յետոյ ընդարձակ եկեղեցի շինուեցաւ և հետզհետէ աւելնալով զանազան շինութիւններ, կազմուեցաւ այժմեան Ս. Յակովբեանց հռչակաւոր վանքը : Ահա այդ ժամանակէն կսկսի Ս. Արուստակէմի մէջ Հայոց իրաւունքն ու հաստատութիւնը իւր սուրբ և առաքինի Թագուհւոյն ձեռքով : Ատքէն Ազգիս Վրիստոնեայ թագաւորներն ու նախարարք և նոցա սերունդք, միմեանց զկնի փառք ու սպաիւ համարեցին իրենց նուէրներով, շինուածներով և յիշատակներով զարդարել, Աբգարէն սկսեալ մինչև վերջին Աւոնի ժամանակը, որոց բարեպաշտութեան և ազգասիրութեան արդեանց մի մնացորդը դարերու և բռնութեանց կործանիչ ճիրաններէն մեծամեծ զսփոթութեամբ և արիւններ թափուելով հազիւ

ազատած եկած հասած է այսօր՝ ազատութեան և խաղաղութեան կոչուած դարը։ Սակայն ցաւօք սրտի կը տեսնեմք, որ այսօր ալ գործ և արդիւնք չունեցող մի խումբ ճպուռներ՝ իրենց վնասակար ճաճուցներով կործանել կաշխատին, յորոց առաւել անմտագոյններն մինչև անգամ յանդիմանեցան — ծախել — առաջարկելու ...։ Ահա՛ քեզ ազգասիրութիւն, որ կործանելը շինել հասկացած են։

Ամեն Վրիստոնիայ լուսաւորեալ ազգեր Ա. տեղեաց վրայ փոքրիկ իրաւունք մի ստանալու համար բան չեն խնայիր և իրենց ազգութեան փառք կը սեպեն։ Մենք նշանաւոր տեղեր ունիմք բուն ազգային սեպհականութիւն՝ առանց այլոց մասնակցութեան։ Իսկ միւս Ա. տեղեաց վրայ հաւասար այլոց ազգաց իրաւունք և արտօնութիւններ ունիմք, որք շատ սուղի նստած են մեզ ...։

Ա. Լէրուսաղէմի մէջ ձեռք մի տեղ, կանթեղ մի, աշտանակ, պատկեր, մինչև անգամ բեռ մի ունենալը ազգային սեպհականութեան, ազգային իրաւունքի, ազգային պատուոյ, փառաց և մեծութեան նշանակութիւնն ունի, ուրիշ ազգեր մեր ունեցածին շարունակ աչք տնկած՝ մի բան իլիլու կաշխատին ամենայն զօրութեամբ։ Մեր միայն մերը պաշտպանելու կարեւոր ոյժերէն անգամ զուրկ լինելով հան-

դերձ, ոչ երբէք ազգային պատիւն ստորացուցած
եմք օտարաց առջև, միշտ Ազգայն-Ռի-նչ պաշտ-
պանելով :

Այս ամենը չը գիտցող և գիտնալ չը կամեցող
համբակներ, կամ օտարներու շահուն կողմնակի ծա-
այողներ համարձակեցան ասել և հրատարակել
թէ «Ազգը այժմ այնտեղ այսքան բանակու-
թեամբ կանթեղ և աշտանակ վառել չը կամիր.
մէկուկէս մէթր տեղի վրայ պատարագ անելու
պէտք չունի» և այլն : — Ահա նենգութիւն և
խորամանկութիւն մի, որ դէն ալ չէր կարող
խորհիլ . ահա մի վտանգաւոր խոթութիւն, որ
իւր մոլորած և ապականուած սրտին թունալիւր
մաղձը առանց ամաչելու՝ յանուն ազգին դուրս կը
ժայթքէ և սրտեր ու մտքեր կը պղտորէ : Տարա-
կոյս չը կայ, որ տկարախոհ մտքեր համոզուած և
իրաւունք ալ տուած կլինին . բայց ողջամիտ շրջա-
նկատներուն յայտնի է, որ այդպէս խօսողները խիստ
քիչ գիտեն և շատ կարճատես են . որք ոչ բրիստո-
նէական և ոչ ալ ազգասիրական զգացմունք ունին,
բայց շատ յաջողակ են կրօնի և ազգի անուամբ
մարդ խաբելու և մտքեր գայթակղեցնելու :

Եւրոպայի մէջ շատ կանթեղներ վառելու,
շատ պատարագներ անելու բազում սքանչելի տե-
ղեր կան . միայն Հռովմի Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ալ կը լինի, որ խօսէինք թէ քաղաքականապէս ալ ի՞նչ նշանակութիւն ունի Ս. Նրուսաղէմ, որ եւրոպական բոլոր ազգերը ուղղակի և անուղղակի կը մրցին Ս. Նրուսաղէմի մէջ աւելի տեղ ունենալու, բարոյապէս և քաղաքականապէս նշանակութիւն ստանալու, որոյ համար և ահագին պատերազմներ ալ մղեցին միլիօնաւոր ոսկի և կեանք զոհելով ... :

Ս. Նրուսաղէմի մէջ Հայոց իրաւանց Աշխարհի նշանակութեան մասին այսչափ բացատրութիւն թող բաւական համարուի անոնց համար, որ տղայական նորասիրութեամբ կը պարծին թէ, — իրենք աւելի ազգասէր են քան կրօնասէր. — այսուհետև տեսնենք իրենց ազգասիրութեան պտուղը, իսկ ճշմարիտ կրօնն ալ ազգինն է, կրօնի վերաբերած ամեն հաստատութիւնք և սրբութիւնք ալ ազգինն է. —

„Ազգ եմ“ ասողը զանոնք կը պաշտպանէ,
Չը պաշտպանողը — օտարամիտ է :